

ХЕРАЛДИЧКА ИЗЛОЖБА „МАКЕДОНИЈА ВО СВЕТОТ НА ХЕРАЛДИКАТА“

Иван Нацевски

Нерецензирана статија

Изложбата „Македонија во светот на хералдиката“ претставува прво прикажување на дел од хералдичкото наследство и модерна хералдика, низ градовите во Македонија, на Македонското грбословно друштво (МГД). Авторите на изложбата, потпретседателот Иван Нацевски, претседателот д-р Јован Јоновски, заедно со Димитриј Михајловски од МГД, кој се погрижи за ликовното уредување на изложбата, даваат увид во најновите истражувања на МГД.

Претходно, пред петнаесет години, Јоновски ја постави постојната поставка „Хералдика на Македонија“ во Музејот на Македонија, која сè уште може да се посети. Овој пат, изложбата, надолнета со резултатите од последните 15 години, станува подостапна за граѓаните од другите градови на Македонија.

Македонското грбословно друштво и неговиот претеча Македонското хералдичко здружение постојат веќе 21 година. Основните цели на друштвото се истражување, промоција и развој на македонската хералдика. За остварувањето на овие цели МГД презема повеќе различни активности. Главна активност на друштвото е издавањето на списанието „Македонски хералд“. Друга активност на здружението е учеството на научни собири во земјата и странство. Друштвото се разбира и изработува грбови. За таа цел се води хералдички регистар, кој е единствен од таков вид во Македонија.

Истражувањата во областа на хералдиката во последната декада резултираа со нови, проширени и подлабочени знаења за грбот, односно грбовите на Македонија. Дополнително, активностите на друштвото во насока на популаризација на живата хералдика доведоа до зголемување на бројот на активно употребувани хералдички грбови кај нас. Така, покрај интересот за лични

HERALDIC EXHIBITION „MACEDONIA IN THE WORLD OF HERALDRY“

Ivan Nacevski

Non peer-reviewed article

The exhibition “Macedonia in the World of Heraldry” is the first presentation by the Macedonian Heraldic Society (MHS) of part of the heraldic heritage and modern heraldry in Macedonia to be shown throughout its cities. The authors of the exhibition, the vice-president, Ivan Nacevski, the president, Dr Jovan Jonovski, together with Dimitrij Mihajlovski from MHS, who designed of the exhibition, gave an insight into the latest research of MHS.

Previously, fifteen years ago, Jonovski set up the existing “Heraldry of Macedonia”, a permanent exhibition in the Museum of Macedonia, which can still be visited. This time, the exhibition, supplemented with the results of the last 15 years of research, becomes more accessible to citizens from other cities of Macedonia.

The Macedonian Heraldic Society and its predecessor, the Macedonian Heraldry Society, have existed for 21 years. The basic goals of the society are the research, promotion and development of Macedonian heraldry in general. For the realisation of these goals, MHS undertakes several different activities. The main activity of the society is the publication of its journal, *Macedonian Herald*. Another activity is the participation in scientific gatherings in the country and abroad. The society also devises coats of arms; for this purpose, a heraldic register is maintained, which is one of a kind in Macedonia.

Research in the field of heraldry in the last decade has resulted in new, expanded and deepened knowledge about coats of arms, i.e. coats of arms of Macedonia. In addition, the society’s activities aimed at popularising living heraldry led to an increase in the number of actively used coats of arms in our country. Thus, in addition to the interest in personal coats of

Сл./Fig. 1

грбови, друштвото успеа да воспостави соработка и со општини, клубови, организации и институции, кои како круна на таа соработка веќе можат да се пофалат со свои хералдички достигнувања.

Сосема логично, се наметна прашањето како овие нови истражувања да бидат претставени и доближени до пошироката македонска јавност. По предлог на нашиот грбоносец, познат публицист и неуморен борец за промоција на македонштината, господин Ставре Џиков, ја реализиравме идејата за хералдичка изложба. Уште на самиот почеток, особен интерес за изложбата изрази Центарот за култура „Ацо Караманов“ од Радовиш. Во тесна соработка со Никола Миовски и со поддршка на градоначалникот на Општина Радовиш, Ацо Ристов, беа обезбедени средства за материјализација на идејата. Изложбата беше подготвена и првпат беше поставена по повод 10 јуни, меѓународниот ден на хералдиката, во Галеријата во Радовиш каде што остана цела недела (сл. 1). Изборот на датум за отворањето беше симболичен и во традиција со повеќегодишната практика на МГД на истиот ден да организира активности со цел популаризација на хералдиката во Македонија. Треба да се напомене дека на 10 јуни 1128 година, во Руен (сегашна Франција) англискиот крал Хенри I го прогласил својот иден зет Годфри Плантагенет за витез. Во таа пригода му бил доделен грб, на син штит, шест златни лавови 3-2-1. Ова се смета за прв запис на доделување грб во историјата. Затоа овој датум е прогласен за светски ден на хералдиката.

По успешното отворање во Радовиш, беше пројавен интерес од многу општини и општински организации. Најнапред ЦК „Трајко Прокопиев“ од Куманово побара изложбата да биде поставена и таму (сл. 2). Така, на 11 јули таа беше от-

Сл./Fig. 2

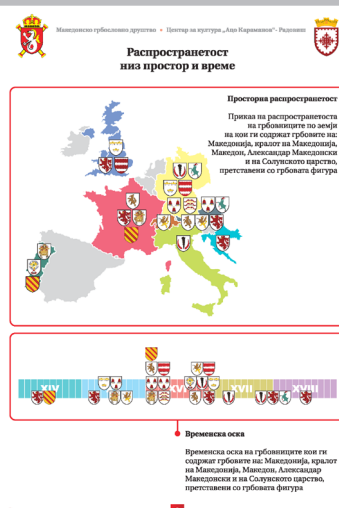
Сл./Fig. 3

arms, the society managed to establish cooperation with municipalities, clubs, organisations and institutions that, as the fruit of that cooperation, now can boast their own heraldic achievements.

In due course, the question arose as to how this new research should be presented and brought closer to the wider Macedonian public. At the suggestion of our armiger, a well-known publicist and a tireless fighter for the promotion of Macedonia, Mr Stavre Dzhikov, the idea of a heraldic exhibition arose. From the very beginning, the Culture Centre “Aco Karamanov” from Radovich expressed a particular interest in the idea for the exhibition. In close cooperation with Nikola Miovski and with the support of the mayor of the municipality of Radovich, Aco Ristov, funds were provided for the materialisation of the idea. The exhibition was prepared and first opened on 10th June, International

Heraldry Day, in the Gallery in Radovich, where it remained for a whole week (Fig. 1). The choice of opening date was symbolic and aligns with the long-standing practice of the MHS to organise activities aimed at popularising heraldry in Macedonia. It should be noted that on 10th June, 1128, in Rouen (now France), King Henry I of England knighted his future son-in-law, Godfrey Plantagenet. On that occasion he was granted a coat of arms, Azure, six lions Or 3-2-1. This is considered to be the first record of the granting of a coat of arms in history. That is why this date has been declared International Heraldry Day.

After the successful opening in Radovich, interest was expressed by many municipalities and municipal organisations. First of all, Culture Centre “Trajko Prokopiev” from Kumanovo asked that the exhibition be shown there as well (Fig. 2). So,

Сл./Fig. 4

ворена пред кумановската јавност, каде што од стотина присутни на отворањето, на едно место се најдоа и дузина грбоносци чии грбови се заведени во Македонскиот хералдички регистар, што претставува посебен настан. По две недели, колку што траеше изложбата, со посебен ентузијазам беше прифатена поканата од Крушево изложбата да биде дел од научно-културните средби „10 дена Крушевска Република“. Во соработка со Борис Маркоски и Зоран Богески од Историскиот музеј во Крушево, на 3 август во споменикот Илинден беше свечено отворена изложбата (сл. 3). Во таа пригода, проследена со богата уметничка програма, поздравен говор одржа и градоначалникот на Општина Крушево, Томе Христоски.

Следната изложба ќе биде отворена во ЦК „Марко Цепенков“ во Прилеп на 3 септември 2024 година.

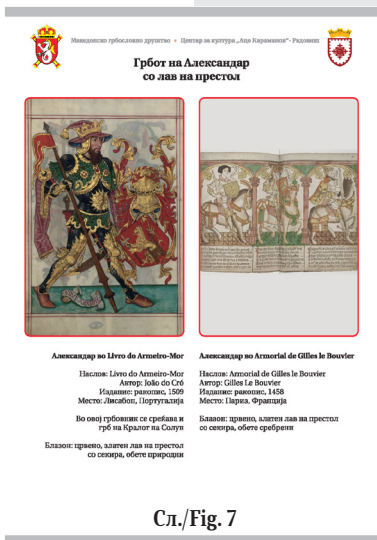
Изложбата „Македонија во светот на хералдиката“ е поставена на 35 панели и се состои од два дела. Во првиот дел се претставени историски грбови поврзани со Македонија. Овој дел од изложбата се однесува на одбрани делови од научноистражувачката дејност на друштвото. Првите три панели го прикажуваат развојот на досегашните истражувања за хералдиката воопшто и конкретно за грбот на Македонија, даваат увид во географската распространетост на изворите, како и хронолошки приказ на прикажаните грбови на изложбата (сл. 4). Во понатамошниот дел од изложбата грбовите на Македонија се дополнително поделени во 3 поддела, и тоа: Грбовите на Македонија од европските и илирските грбовници, грбовите на кралот на Македонија, како и припишаниот грб на Александар Македонски и принцот Македон од Ематија. Претставени се по неколку грба со повеќе различ-

Сл./Fig. 5

Сл./Fig. 6

Сл./Fig. 7

on 11th July, it was opened to the Kumanovo public, where, out of a hundred present at the opening, there were also a dozen armigers whose personal coats of arms are recorded in the Macedonian heraldic register, which represented a special event. After two weeks, as long as the exhibition lasted, the invitation from Krushevo was accepted with special enthusiasm to bring the exhibition a part of scientific-cultural manifestation “Ten days of Krushevo Republic”. In cooperation with Boris Markoski and Zoran Bogeski from the History Museum in Krushevo, the exhibition was officially opened on August 3 in the Iinden monument (Fig. 3). On that occasion, followed by a rich artistic program, the mayor of Krushevo Municipality, Tome Hristoski, gave a welcoming speech.

The next exhibition will be opened in Culture Centre “Marko Cepenkov” in Prilep on September 3, 2024.

The exhibition “Macedonia in the World of Heraldry” is displayed on 35 panels and consists of two parts. In the first part, historical coats of arms related to Macedonia are shown. This part of the exhibition refers to selected parts of the society’s scientific research activity. The first three panels show the development of the research so far into heraldry in general and specifically concerning the coat of arms of Macedonia. They provide an insight into the geographical distribution of the sources as well as a chronological display of the coats of arms included in the exhibition (Fig. 4). In the further part of the exhibition, the coats of arms of Macedonia are further divided into 3 subsections, namely: the coats of arms of Macedonia from the European and Illyrian Armoriales, the coats of arms of the King of Macedonia, as well as the attributed coat of arms of Alexander the Great

ни симболи, а имено: лав, грифон, тојага меѓу рогови, свона, круни, јарец, волк, градобрански ремени и превези. Сите овие грбови, освен неколкуте илирски, потекнуваат од европски извори во раздобје од 14 до 18 век.

Панелите 4 и 5 прикажуваат грбови на Македонија и Александар со три свона (сл. 5). Панелите 6 и 7 прикажуваат грбови на Македонија, прикажуваат четири извори со тојага меѓу рогови. Блазонот тојага меѓу два рога е втор според застапеност по своната како грб на Македонија од досега познатите западноевропски извори. Најстариот засега познат извор од оваа блазонска подгрупа датира од крајот на 16 век.

Панелот 8 прикажува два извори на грбот на Македонија со градобрански ремени. Панелите 9, 10 и 11 прикажуваат грбови на Македонија со лав (сл. 6). Два извори се од вонилирската, а четири од илирската хералдика. Во продолжение панелите 12 и 13 прикажуваат грбови на Александар со лав како и предлогот на МГД (МХЗ) за државен грб на Македонија од 2014 година. Панелите 14 и 15 даваат по два извори со грбот на Александар како лав со секира и лав седнат на престол (сл. 7).

Следните два панели од изложбата прикажуваат грбови на Македонија и Александар со три круни како основен симбол.

На панелите 18 и 19 се прикажани грбови на Македонија и Александар со армила, самострел и јарец, а панел 20 го прикажува грбот на Александар со грифон (сл. 8). Наредните два панели прикажуваат три грба на принцот од Ематија со волк и еден грб на Александар со волк. Панел 23 е последен од првиот дел од изложбата и на него се претставени грбот на Солунското Кралство и грбот на Александар со превези.

Вториот дел од изложбата е

Сл./Fig. 8

and Prince Macedon of Emathia. They are represented by many coats of arms with several different symbols, namely: a lion, a griffin, a staff between horns, bells, crowns, a goat, a wolf, city fess embattled and bendlets. All these coats of arms, except for a few Illyrian ones, come from European sources in the period from the 14th to the 18th century.

Panels 4 and 5 show coats of arms of Macedonia and Alexander with three bells (fig. 5). Panels 6 and 7 show coats of arms of Macedonia showing four fountains and with a staff between horns. The blazon with staff between two horns is second in terms of frequency after the bells as the coat of arms of Macedonia from the Western European sources known so far (not counting the lion as the most frequent by far). The oldest so far known source from this blazon subgroup dates from the end of the 16th century.

Panel 8 shows two sources of the coat of arms of Macedonia with fess embattled. Panels 9, 10 and 11 show the coat of arms of Macedonia with a lion (fig. 6). Two sources are from extra-Illyrian heraldry, and four from Illyrian heraldry. Next, panels 12 and 13 show Alexander's coat of arms with a lion as well as the 2014 MHS proposal for the Macedonian coat of arms. Panels 14 and 15 provide two sources each with the coat of arms of Alexander as a lion with an axe and a lion seated on a throne (fig. 7).

The next two panels of the exhibition show the coats of arms of Macedonia and Alexander with three crowns as the basic symbol.

Panels 18 and 19 show the coats of arms of Macedonia and Alexander with armillary sphere, crossbow and goat, and panel 20 shows the coat of arms of Alexander with a griffin (Fig. 8). The next two panels show three coats of arms of the Prince of Emathia with a wolf and one coat of arms of Alexander with a wolf. Panel 23 is the last of the first part of the exhibition

Сл./Fig. 9

Сл./Fig. 10

посветен на живата македонска хералдика и се однесува на чисто грбословната работа на друштвото. Во овој дел се претставени современи македонски грбови повторно поделени во 3 поддела, и тоа: грбови на институции и организации, општински грбови и лични грбови. Така, панел 24 прави приказ на македонскиот територијално-хералдички систем и неговите составни елементи (сл. 9). Панел 25 го прикажува грбот на Општина Радовиш како прва општина во Македонија која доби грб целосно во согласност со хералдичките правила и прописи (сл. 10). Панел 26 дава приказ на грбот на град Скопје низ истори-

ска перспектива, а воедно и нуди можно хералдичко решение во рамките со начелата на македонскиот територијално-хералдички систем. Панелите 27, 28 и 29 прикажуваат општински грбови кои се изработени и регистрирани од Македонското грбословно друштво. Панел 30 ја прикажува хералдиката на МГД, односно положбената хералдика во рамките на друштвото (сл. 11).

Панел 31 прикажува државна и институционална хералдика. Тука се поместени грбот на претседателот на Република Македонија, како и грбот на Македонската православна црква – Охридска архиепископија. Обата грба се изработени од некогашни и сегашни членови на МГД (сл. 12). Следниот панел 32 прикажува корпоративна хералдика, и тоа грбовите на Клубот на генерали и Аикидо-клуб „Агатсу“ од Куманово. Панелите 33 и 34 прикажуваат четири лични грбови на поединци изработени и регистрирани во регистарот на МГД (сл. 13). Последниот 35. панел прикажува обид за хералдизација на општинските грбови на Штип и Струмица.

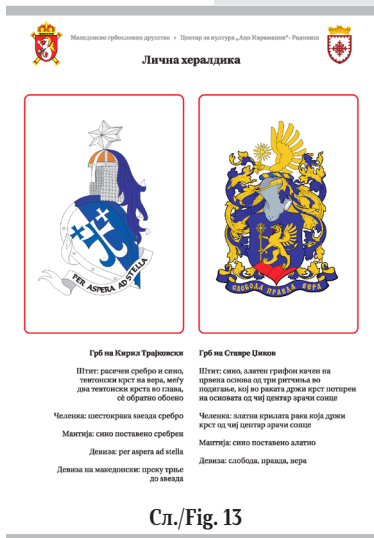
Сл./Fig. 11

arms of the municipality

Сл./Fig. 12

Panел 31 shows state and institutional heraldry. The coat of arms of the President of the Republic of Macedonia as well as the coat of arms of the Macedonian Orthodox Church - Ohrid Archdiocese have been showed here. Both coats of arms were designed by past and present members of MHS (fig. 12). The next panel 32 shows corporate heraldry, namely the coats of arms of the Club of Generals and Aikido Club Agatsu from Kumanovo. Panels 33 and 34 show four personal coats of arms of individuals devised and registered in the MGD register (fig. 13). The last 35 panel shows an attempt to make the municipal coats of arms of Shtip and Strumica conform more fully with heraldic conventions.

Сл./Fig. 13